

*І.О. Школьник, д-р екон. наук, проф.,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНТЕГРОВАНИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЕРЕДНИКІВ

Створення інтегрованих фінансових посередників на міжнародному рівні обумовлюється, передусім, стратегією виживання в умовах жорсткої конкуренції в боротьбі за клієнтів шляхом універсалізації своєї діяльності.

Структурні зміни, що відбулись у національних і міжнародних фінансах, привели до глобалізації фінансів, ключовими елементами якої стали:

- зростання технічних можливостей для здійснення операцій;
- інтеграція національних фінансових ринків, інвесторів і позичальників у глобальний ринок;
- стирання відмінностей між фінансовими інститутами та ринками, де вони здійснюють свої операції;
- виникнення міжнародного фінансового конгломерату, що став пропонувати набір фінансових продуктів і послуг на багатьох ринках у різних країнах.

Посилення тенденції до універсалізації сприяло прискореному формуванню та розвитку потужних фінансових холдингів, груп компаній, які з часом перетворились у фінансові конгломерати і стали пропонувати широкий асортимент послуг – від класичних фінансових до операцій з нерухомістю та інше. Взагалі у міжнародній практиці термін “фінансовий конгломерат” уживається відносно групи компаній, що перебувають у загальній власності, основним полем діяльності яких є фінансова сфера (операції з цінними паперами, банківський бізнес, страхування й інші). Конгломерат повинен містити в собі, щонайменше, два з таких типів фінансових інститутів: банк, страхова компанія, інвестиційна компанія, лізингова компанія. Як правило, в групі компаній будуть присутні банк і один або декілька інших фінансових інститутів.

Створенню фінансових конгломератів сприяли певні мотиви. По-перше, зниження, а іноді й ліквідація, деяких регулюючих бар’єрів ознаменувало те, що банки могли порівняно легко входити в новий бізнес, що дозволило їм диверсифікувати свої джерела доходів шляхом проведення операцій як на грошовому ринку, так і на ринку капіталу. На рівні міжнародного фінансового ринку створення фінан-

сових конгломератів стало можливим після прийняття певних змін до законодавчих документів, зокрема, прийняття в США закону Грем-Ліча-Блайлі замість закону Гласса-Стігалла, що розширив доступ до інвестиційних ресурсів для банківських установ у межах ринковоорієнтованої моделі фінансового ринку, з одного боку, з іншого боку, прийняття Базеля II створило більш сприятливі умови для розвитку фінансових інститутів в умовах банкоцентричної моделі. Але якув першому так і в другому випадку всі можливості, які передбачені даними нормативними документами, передусім, можуть бути використані саме потужними фінансовими конгломератами, міжнародно активними банками.

По-друге, розосередження банків та подальший розвиток і вдосконалення ринків капіталу в світовому просторі дозволило корпораціям мобілізувати кошти прямо за допомогою емісії облігацій і акцій. У результаті традиційне джерело банківського доходу – кредитування малих і великих підприємств ресурсами, що генеруються на низькодохідних депозитах, суттєво знизилось через конкуренцію з боку ринку капіталу і його професійних учасників. Така ситуація змусила банки знаходити інші джерела доходів. Зокрема, банки почали активно просуватись на інші сегменти фінансового ринку, паралельно збільшуючись у розмірах. Так, банки активізували операції із цінними паперами, почали входити в страховий бізнес. Хоча частина банків намагається заснувати й розвивати свою страхову справу, більшість із них через ринок M & A придбали страхові компанії. У США, де традиційно сильні обмеження на страхові операції для банків, цей процес стосувався лише накопичувального страхування життя. Банки ввійшли в бізнес з управління активами, заснувавши свої власні підрозділи з управління активами, а також купуючи спеціалізовані фірми в цій сфері. Крім того, конкуренція в банківському секторі підштовхнула їх до консолідації активів, що супроводжувалася хвилею злиттів і поглинань на ринках, в основному, Північної Америки, Японії й Європи.

На сучасному етапі в умовах фінансової кризи змінюється співвідношення фінансових можливостей міжнародних фінансових конгломератів. Цілий ряд найпотужніших інтегрованих фінансових посередників знаходяться в кризовому фінансовому стані, але, враховуючи їх значення для збереження стабільності фінансових систем країн їх походження, здійснюється програма їх державної підтримки.